

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО
І ПОРІВНЯЛЬНЕ ПРАВознавство

УДК 347.1

В. В. САЗОНОВ

**ПРАВОСУБ`ЄКТНІСТЬ КОРПОРАЦІЙ У СПОЛУЧЕНИХ
ШТАТАХ АМЕРИКИ (ОГЛЯД СУДОВОЇ ПРАКТИКИ)**

Досліджується судова практика Сполучених Штатів Америки (зокрема, рішень Верховного суду США) щодо природи та обсягу дієздатності корпорацій, можливість співвідношення їх правосуб`єктності зі статусом інших осіб права.

Ключові слова: *корпорація, правосуб`єктність, юридична особа, корпоративний акт, судовий прецедент.*

Сазонов В. В. Правосуб`єктность корпорацій в Соединенных Штатах Америки (обзор судебной практики)

Рассматривается судебная практика Соединенных Штатов Америки (в частности, решения Верховного суда США) касательно природы и границ дееспособности корпорацій, возможности соотношения их правосуб`єктности с правовым статусом других лиц права.

Ключевые слова: *корпорація, правосуб`єктность, юридическое лицо, корпоративный акт, судебный прецедент.*

Sazonov Vladyslav. Legal entity of corporations in the United States of America (overview of the judicial precedents)

The article oversees the judicial practice of the United States (the decisions of the U.S Supreme court, in particular) in regards to the legal status of corporation and the possibility to grant corporation with the natural rights of private person.

Key words: *corporation, legal entity, legal person, act of the corporation, judicial precedent.*

В період проведення політичних та економічних реформ в Україні досить актуальним та важливим, є запозичення норм права інших держав. Якщо ж згадати про вже нагальну потребу провести зміни в корпоративному секторі економіки України, удосконалення нормативно – правової бази, як основи діяльності господарських товариств в Україні, доцільним є врахування досвіду регулювання корпоративних відносин учасників згідно не лише засад законодавства держав романо-германської правової сім'ї, до якої належить українська система права, але й розглянути окремі положення англо-саксонської правової сім'ї, зокрема права Сполучених штатів Америки.

Важливість врахування цього досвіду США підтверджується тим фактом, що ВВП США станом на 2014 рік складав 16,724 трлн доларів США (1 місце за рейтингом ВВП держав у світі)¹. Висока структурна організованість бізнесу в цій країні у формі компаній є однією з причин зростання економічних показників, а також таких неекономічних показників, як HDI (для США він складає 0.937 станом на 2013 рік)². Окремою особливістю правової системи США є фактична відсутність централізованого корпоративного законодавства, бо основи існування компаній, правовий статус їх учасників та механізми діяльності компаній врегульовано місцевими актами, що приймаються законодавчими зборами штату. Практика вказує на вірність та корисність такого децентралізованого нормативного врегулювання діяльності компаній, бо штати мають неоднаковий розвиток різних галузей економіки, неоднакові умови для ведення господарювання. До того ж, розроблений та прийнятий законодавчими зборами штату

Корпоративний акт враховує потреби та волю саме жителів штату, які й створюють компанії та сплачують податки різного рівня. Федеральний уряд цілком свідомо не намагався виробити загально-державний корпоративний акт, обмежившись лише прямими вказівками на ті види господарської діяльності компанії, що потребують здійснення окремих дозвільних процедур, що і впливає з IX та X поправки до Конституції США, які прямо визначають повноваження федерального уряду та залишають всі інші права та свободи штатам³.

Корпорації в системі права та більшості правових доктрин зазвичай розглядаються як «юридичні особи», що за аналогією з фізичними особами мають права та обов'язки. Всі великі корпорації також мають обмежену відповідальність та централізований менеджмент. У випадку, якщо фізичними особами проводиться процес інкорпорації, то ці особи несуть солідарну відповідальність за всіма контрактами, майновими колізіями та позовами, якщо такі передують створенню корпорації. Федеральне законодавство досить слабо регулює корпорації, кожен штат має власне корпоративне законодавство, що склалось історично. Однак маємо зазначити, що основою для більшості корпоративних актів штатів став акт штату Делавер. Власне, в основі цього акту лежала теорія фікції юридичної особи, компанія розглядалась як воля осіб, що її створили. В свою чергу, створення корпорації та здійснення господарської діяльності закріплене Біллем про права серед невід'ємних прав громадян США. Однак, із подальшим ускладненням господарських відносин з'явилися непоодинокі судові прецеденти, що визнавали право учасника корпорації (власника акцій) діяти в інтересах товариства. Проте практика здійснення правочинів акціонером від імені корпорації набула поширення лише в одноосібних та малих корпораціях, великі корпорації зазвичай приймають положення про свою обмежену відповідальність, і таким чином акціонери не відповідальні за результати господарської діяльності корпорації.

Однак відомі непоодинокі випадки, коли рішення судів позбавляли учасників корпорації обмеженої відповідальності, як результат їх винних дій, (наприклад, доведення корпорації до банкрутства).

Для того, щоб визначити власну точку зору на колізію фікції чи реальності юридичної особи в системі права США, слід звернутись до судових прецедентів. Взагалі, для держав з англо-саксонським правом судові рішення залишається важливим джерелом права, але велика кількість судових рішень з актуальних спорів надає узагальненню судової практики суто практичний аспект⁴.

На початку існування США за юридичними особами визнавався лише суворо обмежений обсяг правоздатності. Рішення Верховного Суду США по справі *Bank of the United States v. Deveaux* (U.S 61) визначив, що корпорація може укласти контракти, мати власність, позиватись до суду щодо відшкодування збитків⁵. Метою тогочасних позовів про визнання за корпораціями статусу юридичної особи з визнанням за нею громадянських прав було забезпечення можливості здійснення господарської активності на всій території США, що було б неможливим якщо корпорація існувала б як власне корпорація, у відповідності до спеціальних законів штатів, де вона була створена. Однак через деякий час постало питання щодо можливості корпорації, як спільноти громадян з єдиною метою, бути громадянином в значенні Конституції США та *Privileges and Immunities Clause*⁶. Так, у позові *Paul v. Virginia*, 75 US 168, постала юридична колізія: чи може корпорація здійснювати фінансування кандидатів на виборах так, як це має право здійснювати громадянин США?⁷ Суд відмовив у задоволенні позову, мотивуючи це тим, що корпорація не має власної волі, і є опосередкованим виявленням волі інших осіб. Як зазначав Девід Кейріс (David Kairys), професор Temple University School of Law: «Як гроші не можуть говорити, так і корпорації не є індивідами». Є неприпустимим відділяти волю учасників корпорації, а тим паче, менеджменту корпорації від тих правочинів, стороною в яких є корпорація, що в даному випадку є стороною в процесі. Лоуренс Генрі Траїб (Laurence Henry Tribe), професор Harvard Law School, ще більш різко висловився щодо ототожнення корпорацій з особою в розумінні Конституції США: «Розглядати корпорації як деяку специфічну форму індивіда, що може незалежно вступати у зносини з іншими корпораціями, утворювати з ними асоціації є

більш, ніж нереалістично. Таким чином ми применшуємо правосуддя та викривляємо розгляд феномену корпорації, та значення дій тих людей, що використовують фінанси корпорації для підтримки кандидата на виборах, чи для протидії такому кандидату»⁸.

Окремим аргументом проти визнання за корпораціями статусу суб'єкта права було твердження, що поділ статутного капіталу на частки, що закріплені у акціях, спричинить поділ волі «суб'єкта права», що є нонсенсом, оскільки воля має неподільний характер. Питання статусу корпорацій впливало також із такого специфічного виду діяльності, як лобювання інтересів. Колізія щодо можливості корпорацій підтримувати кандидатів на виборні посади була неодноразово розглянута судами різних інстанцій, з прийняттям часто цілком протилежних рішень останньою судовою інстанцією - Верховним судом США. Так, в рішенні по справі *Buckley v Valeo* Верховний суд визначив, що лише громадяни – фізичні особи мають право витратити гроші та інші матеріальні цінності для забезпечення власної передвиборчої кампанії⁹. У справі *Citizens United v Federal Election Commission* Верховний суд прийняв рішення про необхідність закріплення за корпораціями конституційних прав так, ніби корпорації є фізичними особами і таким чином, використовуючи I поправку до Конституції США, корпорації можуть підтримувати кандидатів на виборні посади¹⁰.

Практика фактичного зрівняння корпорацій-резидентів з фізичними особами – громадянами у правах є абсолютно незвичною для країн романо-германської правової сім'ї та України, оскільки кодифіковане законодавство чітко розмежовує юридичну та фізичну особу. Однією з причин сприйняття судовою практикою США теорії реальності юридичної особи є точка зору про корпорацію як про сукупність прав та свобод, які через правові та економічні обмеження не можуть розглядатись окремо. Якщо проаналізувати рішення Верховного суду у справі *Burwell v Hobby Lobby Stores Inc*, то корпорація визнається особою, що має право на захист її віросповідання, згідно *Religious Freedom Restoration Act*¹¹. Очевидно, що корпорація не має власного мислення та волі, щоб мати віросповідання.

дання та релігійне бачення світу. Мова йдеться про захист права на віросповідання спільноти осіб, що так чи інакше пов'язані з корпорацією. В такому випадку можна казати про прецедентне делегування певного обсягу правоздатності корпорації. Щоправда, 4 судді при вирішенні справи висловили окрему думку, що право на захист віросповідання можуть мати лише неприбуткові корпорації.

Ця окрема думка є досить цінною, оскільки якщо неприбуткова організація отримує право позиватись щодо захисту політичних та релігійних прав, то мета її позову впливає з волі її учасників і не може мати комерційної мети.

Вважаємо за необхідне висловити власну точку зору на питання сутності юридичної особи з огляду на вказані судові рішення Верховного суду США. Хоча наведених прикладів вочевидь недостатньо, щоб вести мову про визнання в системі права теорії реальності юридичної особи, проте можна стверджувати про існування певної тенденції відокремлення юридичної особи від її учасників. Таким чином і корпоративні права є способом встановлення легальних правовідносин фізичних осіб з юридичною особою – корпорацією. Ми не бачимо можливості імплементації такого погляду на статус юридичної особи в чинне українське господарське та корпоративне право, оскільки романо-германська правова сім'я тяжіє до визнання юридичних осіб – корпорацій та їх правочинів результатом вольової дії їх учасників.

Як вже зазначалось вище, навіть в Сполучених штатах існує точка зору про фікцію юридичної особи через її природню нездатність мати власну волю. Тому вважаємо, що теорія фікції юридичної особи є більш обґрунтованою та дає можливість консолідовано розглянути як природу юридичної особи, так і корпоративні права її учасників.

1. *GDP growth (annual %)*. Data.worldbank.org. Retrieved 8 December 2014. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG/countries>
2. *Електронний ресурс*. – Режим доступу : <http://hdr.undp.org/en/con>

tent/human-development-index-hdi-table 3. *Dodd M.* American Business Association Law a Hundred Years Ago and Today in Law: A Century of Progress: 1835-1935 (Reppy 1937) 254 and Lawrence M. Friedman, A History of American Law (1973). – P. 166-175. 4. *Smith. A.* An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations Book V, ch 1, §107. 5. *Bank of the United States v. Deveaux*, 9 US 61 (1809) [Електронний ресурс]. – Режим джоступу : <http://www.oxfordreference.com/view/10.1093/oi/authority.20110803095445381>. 6. *Corfield v. Coryell* (6 Fed. Cas. 546, no. 3,230 C.C.E.D.Pa. 1823). 7. *Paul vs. Virginia*, 75 US 168 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [<https://supreme.justia.com/cases/federal/us/75/168/>]. 8. *Henry N. Butler.* Nineteenth century jurisdictional competition in the granting of corporate privileges (1985) 14(1) Journal of Legal Studies. – P.129. 9. *Buckley v. Valeo*, 424 U.S. 1 (1976) [Електрнний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.demos.org/sites/default/files/publications/buckley_at_40%20\(2\).pdf](http://www.demos.org/sites/default/files/publications/buckley_at_40%20(2).pdf) 10. *Citizens United v. Federal Election Commission*, No. 08-205, 558 U.S. 310 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://caselaw.findlaw.com/us-supreme-court/08-205.html> 11. *Burwell v. Hobby Lobby*, 573 U.S. (2014) [Електронний ресурс]. – режим доступу : http://www.supremecourt.gov/opinions/13pdf/13-354_olp1.pdf

***Sazonov Vladyslav.* Legal entity of corporations in the United States of America (overview of the judicial precedents)**

Corporations are oftenly overviewed as the legal persons, which are able to have the same rights and obligations as private persons have. Most part of large corporations has limited liability and centralized management. In case of the process of incorporation, initiated by private persons, there is joint liability due to all contracts and litigations even before corporation is registered. Each state of the U.S has its own corporate acts, as federal law does not regulate the corporation's activity. One of the arguments against confirming corporations to be subject of the law, to be legal person in the sense of private person is the statement that division of stock capital can provoke the division of will. It appears to be nonsense because will can not be divided. The matter of corporation's status is

greatly influenced by such specific activity as lobbying of interests. Another collision related to the nature of corporation was the matter of many controversial trials. Some of them were taken by the final authority of U.S judicial system – the Supreme court of the United States. F.e decision of *Buckley vs Valeo* case contains statement that only private persons can spend money and other resources to finance their own election campaign. The decision on *Citizens United vs Federal election commission* case of the Supreme Court of the U.S confirms that corporation may have constitutional rights which allows corporation to support candidates during the election process, according to I amendment of the Constitution of the United States.

The practice of comparing corporations-residents with the private persons is totally unusual for the states of Roman law system and Ukraine in particular, as Roman law system clearly distinguishes legal person and private persons. One of the reasons for the U.S's judicial practice to consider corporation as the one that can have natural rights is so called “theory of reality of legal person”. Due to this theory, corporation has the whole set of rights and freedoms, which cannot be overviewed without overview of the nature of corporation. If we analyze the case of *Burwell v Hobby Lobby Stores Inc.*, the decision of the U.S Supreme Court states that corporation can be recognized as the person in the sense of Religious Freedom Restoration Act. It is obvious that corporation has no mentality and religious overview of the world. Court's decision is related to the issue of protection religious freedoms of the person's, employed by the corporation. They are concerned to be a kind of “community”. That is precedent of delegating some aspects of legal personality.

We have to admit that the nature of legal person due to the judicial practice of the Supreme Court of the U.S needs detailed research. Though it is impossible to accept the theory of reality of legal person totally, we can state that the difference between the nature of corporation and the nature of its shareholders is going to increase.

The article observes judicial practice of the U.S in regards to the possibility of granting corporation with natural rights of private person. The article observes such decisions of the U.S Supreme court as *Bank*

of the United States vs Deneau, Corfield vs Coryell, Paul vs Virginia, Buckley vs Valeo, Citizens United vs Federal Election Commission, Burwell vs Hobby Lobby cases, which contain arguments pro and against granting corporations with some natural rights.

Key words: corporation, legal entity, legal person, act of the corporation, judicial precedent.

УДК 341.384

Т. И. оглы ШУКЮРОВ

НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ ФОРМЫ ВОЗМЕЩЕНИЯ УЩЕРБА, ПРИЧИНЕННОГО ФИЗИЧЕСКИМ ЛИЦАМ В ХОДЕ ВООРУЖЕННОГО КОНФЛИКТА

Рассматриваются вопросы возмещения ущерба, причиненного физическим лицам в ходе вооруженного конфликта. Отмечается, что способы возмещения ущерба (реституция, компенсация, сатисфакция) могут применяться отдельно и совместно.

Ключевые слова: вооруженные конфликты, физические лица, ущерб, возмещение ущерба, международно-правовые нормы.

Sukurov Tural Isfendiyara ogly. Деякі питання форми відшкодування за шкоду, заподіяну фізичним особам в збройних конфліктах

Розглядаються питання відшкодування шкоди, завданої фізичним особам в ході збройного конфлікту. Слід зазначити, що методи репарації (реституції, компенсації, компенсація) можуть бути використані окремо або в комбінації.

Ключові слова: збройні конфлікти, люди, пошкодження, відшкодування збитків, міжнародні законодавчі норми.